

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีต การเจ็บป่วยของประชากรในโลกจะเป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อ แต่ในปัจจุบัน แนวโน้มการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคไร้เชื้อ ซึ่งมีสาเหตุมาจากด้านปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสุขภาพ พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์เป็นหนึ่งในพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต (1) ดังนั้นการให้ความสำคัญกับปัญหานี้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่พลเมืองมีการบริโภคแอลกอฮอล์บริโภคโดยเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดประเทศหนึ่ง จากฐานข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ร่วมกับองค์การอาหารและการเกษตรศาสตร์ (FAO) ที่คำนวณการบริโภคแอลกอฮอล์บริโภคต่อหัวเท่ากับ 13.59 ลิตร สูงเป็นอันดับ 5 ของโลกรองจากโปรตุเกส สาธารณรัฐไอร์แลนด์ บาฮามาส และสาธารณรัฐเชก ตามลำดับ สูงกว่าประเทศที่เข้าใจกันว่าดื่มมาก เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น และคนไทยบริโภคแอลกอฮอล์เพิ่มเกือบหนึ่งเท่าตัวในช่วง 10 ปี โดยในปี พ.ศ. 2533 คนไทยบริโภคแอลกอฮอล์บริโภคโดยเฉลี่ยต่อหัวต่อปี เพียง 7.46 ลิตร (2)

อัตราการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ย 41.6 ลิตรต่อคนต่อปีในปี พ.ศ. 2544 เพิ่มจากปี พ.ศ. 2532 ที่อัตราการดื่มเฉลี่ย 20.2 ลิตรต่อปีกว่าเท่าตัว เฉพาะอัตราการบริโภคเบียร์ต่อหัวต่อปีเพิ่มขึ้นมากกว่า 5 เท่าตัว จากอัตราเฉลี่ย 4.4 ลิตรต่อคนในปี พ.ศ. 2532 เพิ่มเป็น 24.8 ลิตรต่อคนในปี พ.ศ. 2544 (2) มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตมีแนวโน้มที่จำนวนผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะเพิ่มมากขึ้นในทุกเพศและทุกกลุ่มอายุ และดื่มปริมาณเพิ่มขึ้น 1 เท่าทุก 3 ปี

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุด พ.ศ. 2546 คนไทยอายุ 11 ปีขึ้นไปที่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีจำนวน 18.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 29.13 ของประชากรทั้งหมด 63.88 ล้านคน มีปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รวมทั้งหมดประมาณ 3,691 ล้านลิตร คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1.5 แสนล้านบาท ที่น่าตกใจ คือ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 กรมสรรพสามิตเก็บภาษีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงถึง 6.27 หมื่นล้านบาท (2) กลุ่มที่บริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยทำงานชาย อายุ 25-44 ปี จำนวน 7.84 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 74.64 ของประชากรเพศชายในวัยเดียวกัน (จำนวน 10.50 ล้านคน) (2)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการดื่มสุราในผู้ป่วยที่ติดสุราและกลุ่มประชากรที่เป็นเยาวชนหรือวัยรุ่น ถึงแม้ว่าได้มีผู้ทำการศึกษาในกลุ่มประชากรวัยทำงานอยู่บ้าง แต่ก็นับว่ายังมีน้อย ทั้งๆที่ประชากรวัยทำงานเป็นวัยที่มีอัตราการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในประชากรวัยทำงานโดยทำการศึกษาในกลุ่มพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน

อาชีพพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเป็นอาชีพหนึ่งที่มีแนวโน้มของการบริโภคสุราสูง เนื่องจากหน้าที่หนึ่งของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน คือ การดูแลและอำนวยความสะดวกสบาย บริการอาหาร เครื่องดื่มรวมทั้งเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์หลากหลายชนิดแก่ผู้โดยสาร ทำให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีโอกาสใกล้ชิดกับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากกว่าอาชีพอื่นๆ และปัจจัยอีกประการหนึ่งที่อาจส่งเสริมให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ ลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของงาน

ลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของงานอาชีพนี้ คือ เป็นการทำงานในลักษณะเป็นกะที่เปลี่ยนแปลงไปตามตารางบินในแต่ละเดือน มีจุดหมายปลายทางและระยะเวลาที่ใช้ในการบินไม่แน่นอน รวมทั้งมีการเปลี่ยนเพื่อนร่วมงานทุกครั้งปฏิบัติงาน ให้บริการผู้โดยสารหลากหลายเชื้อชาติ มีสภาพการทำงานที่ถูกจำกัดบนเครื่องบิน อีกทั้งความกดอากาศ ความชื้น เสียงซึ่งมีความแตกต่างจากงานภาคพื้นดิน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น งานอาชีพนี้เป็นงานที่มีสภาพงานที่ต้องใช้การปรับตัวอย่างสูง การใช้แอลกอฮอล์อาจเป็นทางหนึ่งที่พนักงานเลือกใช้เมื่ออยู่ระหว่างไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่น่าจะสนับสนุนให้มีพฤติกรรมการบริโภคแอลกอฮอล์ในกลุ่มพนักงานต้อนรับ อันได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เพื่อทำให้เจริญอาหารเมื่อรับประทานอาหารแบบตะวันตก เพื่อช่วยให้นอนหลับง่ายขึ้นหรือใช้บรรเทาอาการเหนื่อยล้าจากการบิน (Jet Lag) เพื่อระงับหรือบรรเทาความเจ็บป่วยความท้อร่างกายที่มาจากการปฏิบัติหน้าที่ เช่นอาการปวดหลัง ใช้เพื่อทำให้อารมณ์ดี สบายอารมณ์คิดถึงบ้าน อาจช่วยทำให้เข้าสู่สภาวะได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะขณะอยู่ตามสถานที่ไปพักต่างๆ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินซึ่งอาจจะปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหาการใช้แอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นกว่างานอื่นๆ

งานหลักของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินคือ งานทางด้านดูแลความปลอดภัยให้กับผู้โดยสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉิน พนักงานต้อนรับจะต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ อารมณ์มั่นคง ไม่ตื่นตระหนก มีการตัดสินใจที่ดี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานบริการพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและอัธยาศัยดี เป็นตัวแทนและภาพพจน์

ให้แก่บริษัท หากพนักงานมีการใช้แอลกอฮอล์ที่เป็นปัญหา ย่อมส่งผลเสียต่อตัวพนักงานเองและบริษัทอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรรมการดื่มสุรานั้น นอกเหนือจากปัจจัยเรื่องงานแล้ว จำเป็นจะต้องศึกษาปัจจัยอื่นๆ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านครอบครัว ปัจจัยทางด้านสังคมไปด้วยพร้อมๆกัน เพราะพฤติกรรมรวมทั้งปัญหาในการดื่มสุรานั้นเป็นแบบสาเหตุร่วมหลายปัจจัย (Multifactorial Causes)

โดยสรุป การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในขณะที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต การทำงาน ครอบครัวและสังคม พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินจึงเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ควรให้ความสนใจในเรื่องพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน

คำถามการวิจัย

1. ความชุกของพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเป็นเท่าใด
2. มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน
3. พฤติกรรม และลักษณะการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความชุกของพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราในพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน
3. เพื่อศึกษาลักษณะการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน

สมมติฐาน

ไม่มี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) โดยศึกษา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-Sectional Study) ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ที่สุ่มเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้นในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ด้าน ได้แก่

3.1.1 ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ ศาสนา สถานภาพสมรส รายได้ ระดับการศึกษา โรคประจำตัว การสูบบุหรี่ การเคยใช้สารเสพติด อายุที่เริ่มดื่ม และสาเหตุที่เริ่มดื่ม

3.1.2 ปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ภาวะครอบครัว และการเคยดื่มสุราของคนในครอบครัว

3.1.3 ปัจจัยทางด้านการทำงาน ได้แก่ อายุงาน ตำแหน่งงาน ความเครียดจากงาน ความเบื่อหน่ายงาน ความพึงพอใจงาน การมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน การมีปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้างาน และการยอมรับการดื่มสุราของคนในที่ทำงาน

3.1.4 ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การใช้เวลาว่าง และการมีเพื่อนที่ดื่ม

3.2 ตัวแปรตามในการศึกษา คือ พฤติกรรมการดื่มของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน มี 2 ส่วน ได้แก่

3.2.1 พฤติกรรมการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในส่วนของ 1 (ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล) ข้อที่ 9 และจากการตอบแบบสอบถามส่วนของ 2 (แบบคัดกรองการติดสุราของมิชิแกนฉบับย่อ : Brief Michigan Alcoholism Screening Test: BMAST) แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การไม่ดื่ม การดื่มแบบปกติ การดื่มที่มีแนวโน้มว่าติดสุรา และการดื่มติด

3.2.2 ลักษณะของพฤติกรรมการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน คือ ลักษณะในการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน 6 ด้าน ที่ได้จากการตอบแบบประเมินพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol Use Inventory : AUI) ได้แก่ การดื่มเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการทำงาน ทบพหน้าที่ การย่ำคิดเกี่ยวกับการดื่ม และมีการดื่มอย่างต่อเนื่อง ผลเสียจากการดื่มโดยตรง ผลเสียจากการดื่มโดยอ้อม ความกังวลเกี่ยวกับการดื่มกังวล และ การรับรู้และตระหนักในปัญหาการดื่ม

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เก็บข้อมูลจากพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของบริษัทการบินไทยเท่านั้น ผลการวิจัยอาจไม่สามารถเป็นตัวแทนพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของบริษัทอื่น ๆ เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานที่แตกต่างกัน เช่น ลักษณะตารางการบิน ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และปัจจัยทางด้านประชากร เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. สุรา (Alcohol) หมายถึง กลุ่มเครื่องดื่มทุกประเภทที่มีส่วนผสมของเอทิลแอลกอฮอล์ (Ethyl alcohol or Ethanol) เช่น สุราขาว วอดก้า วิสกี้ บรั่นดี รัม ยิน สุราผลไม้ สุราที่มีสรรพคุณเป็นยา เบียร์ ไวน์ ไวน์คูลเลอร์ และอื่นๆ

2. พฤติกรรมในการดื่มสุรา (Drinking Behavior) หมายถึง พฤติกรรมการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา 4 แบบ คือ แบบไม่ดื่ม (ได้จากการตอบแบบสอบถามส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลในคำถามข้อที่ 9 ว่า"ไม่ดื่มสุรา") แบบดื่มแบบปกติ (ได้คะแนน 0-3 จากการตอบแบบสอบถาม BMAST) แบบดื่มที่มีแนวโน้มว่าติดสุรา (ได้คะแนน 4 จากการตอบแบบสอบถาม BMAST) และแบบดื่มติด (ได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่า 5 จากการตอบแบบสอบถาม BMAST) (103)

3. ลักษณะของพฤติกรรมการดื่มสุรา หมายถึง ลักษณะในการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน 6 ด้าน ที่ได้จากการตอบแบบประเมินพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ (AUI) (62) คือ

3.1 การดื่มเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการทำงานที่ ได้แก่ ลักษณะการดื่มเพื่อช่วยในการเข้าสังคม เพื่อเพิ่มความสามารถทางด้านจิตใจ เพื่อเปลี่ยนอารมณ์ เพื่อสามารถที่จะไปกันได้กับสถานการณ์ที่ยุงยาก

3.2 การย่ำคิดเกี่ยวกับการดื่ม และ มีการดื่มอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ลักษณะการดื่มตลอดเวลา หรือติดต่อกันหลายสัปดาห์ (โดยมีช่วงพักน้อยมากหรือไม่มีเลย) มีการชอนชวด แอบดื่ม อยู่กับความคิดที่จะดื่ม หรือดื่มเพื่อให้ออนหลับได้ในตอนกลางคืน

3.3 ผลเสียจากการดื่มโดยตรง ได้แก่ การเสียนงาน Delirium tremens Blackouts ภาพและเสียงหลอน อาการ Hangover อย่างรุนแรง และสูญเสียการควบคุมพฤติกรรม

3.4 ผลเสียจากการดื่มโดยอ้อม ได้แก่ การกินและนอนได้น้อยเมื่อดื่มจัด ไม่กินอาหารหลังจากเย็นของการดื่ม เคยเมาแห้ง (รู้สึกเมาทั้งๆที่ไม่ได้ดื่ม) ดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 1 ชนิด ไม่สามารถหยุดดื่มได้หลังจากการดื่ม 1 หรือ 2 แก้ว ดื่มหลายแก้วที่งานเลี้ยง เจ็บคอหลังจากการดื่มดื่มเพื่อบรรเทาอาการ Hangover เคยดื่มสิ่งอื่นแทนแอลกอฮอล์ เช่น โลชั่นโกนหนวด

3.5 ความกังวลเกี่ยวกับการดื่มกังวล รู้สึกผิด ละอาย ตึงเครียด ซึมเศร้า อารมณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่แน่นอนไร้ทิศทาง กลัวๆ เลอะๆ เลื่อนๆ ไม่พอใจผู้อื่น มีเรื่องยุ่งยากกับครอบครัวเกี่ยวกับการดื่ม มีความกลัวว่าการดื่มจะแย่งและไม่สามารถจะควบคุมได้

3.6 การรับรู้และตระหนักในปัญหาการดื่ม และยอมรับการรักษา

4. พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Cabin Crews) หมายถึง พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินระดับปฏิบัติการของบริษัทการบินไทยมหาชนจำกัด มีหน้าที่ให้บริการบนเครื่องบินในเรื่องความปลอดภัยและบริการอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้โดยสารบนเครื่องบินแบ่งตามตำแหน่งงาน ได้แก่ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ปฏิบัติงานในชั้นหนึ่ง ในเที่ยวบินระหว่างประเทศและข้ามทวีปเป็นหลัก พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ปฏิบัติงานในชั้นธุรกิจในเที่ยวบินระหว่างประเทศและข้ามทวีปเป็นหลัก พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ปฏิบัติงานในชั้นธุรกิจในเที่ยวบินในทวีปเอเชียและภายในประเทศ และพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ปฏิบัติงานในชั้นประหยัดในเที่ยวบินในทวีปเอเชียและภายในประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลวิจัยที่ได้มาแสดงให้เห็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินและบุคคลที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงแรงจูงใจและผลกระทบของการดื่มสุรา
2. ใช้ในการวางแผน ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาในพฤติกรรมของการดื่มสุราของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพื่อสุขภาพกายและจิตอันดีของตัวพนักงานเองและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุดแก่องค์กร
3. ใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจจะศึกษาในหัวข้ออื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อไป

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

